

Araştırma Makalesi

TÜRKİYE'DE FARKLI ETNİK YAPILARDA ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: TÜRK, KÜRT, ZAZA ÖRNEĞİ

Sümeyye BARUT¹, Esra SABANCI BARANSEL², Tuba UÇAR³, Osman Tayyar ÇELİK⁴

Öz

Amaç: Çocukluk çağlarında olumsuz deneyimler ve travmalar yüksek oranlarda görülmektedir. Sağlık yaklaşımları açısından bu oranların etnik yapı düzeyinde belirlenmesi önemlidir. Bu çalışmada Türkiye'de farklı etnik yapılardaki olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ve çocukluk çağı travma düzeylerini karşılaştırmak amaçlandı.

Yöntem: Kesitsel nitelikte olan bu çalışma Facebook'ta yer alan kadın ve erkek grupları aracılığıyla web tabanlı bir çevrimiçi anket kullanılarak toplandı. Araştırmaya 18-49 yaş aralığında, etnik yapısı Türk, Kürt veya Zaza olan, Türkçe okuyabilen bireyler alındı. Anket formunu eksik veya dikkatsiz doldurduğu belirlenen katılımcılar çalışmadan dışlanarak 815 katılımcı ile çalışma tamamlandı. Araştırmanın verileri sosyodemografik özellikleri ve çocukluk çağında yaşanan bazı olumsuz deneyimleri içeren Tanımlayıcı Özellikleri Belirleme Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları (ÇÇTÖ) kullanılarak toplandı.

Bulgular: Kürt etnik yapıya sahip bireylerin fiziksel, duygusal ve cinsel istismar alt boyutu puan ortalaması Türk ve Zaza etnik yapıya sahip bireylere göre daha yüksek olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Katılımcıların fiziksel ve duygusal ihmal alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p > 0.05$). Zaza'ların %23.7'sinin aile içi fiziksel şiddete tanık olduğu, Kürt'lerin %16.3'ünün ayrımcılığa maruz kaldığı, Zaza'ların %26.0'sının aile dışı fiziksel şiddete tanık olduğu, Kürt'lerin %21.7'sinin hırsızlık tanığı/mağduru olduğu, Zaza'ların

¹: Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Elazığ, Türkiye
sbarut@firat.edu.tr ORCID: 0000-0002-1222-9692

² Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Malatya, Türkiye
esra.sabancii@gmail.com ORCID: 0000-0001-6348-2084

³ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Malatya, Türkiye
tuba.ucar@inonu.edu.tr ORCID: 0000-0002-4450-6826

⁴ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Malatya, Türkiye
otayyar.celik@inonu.edu.tr ORCID: 0000-0003-3951-7261

Makale gönderim tarihi: 23.06.2023

Makale kabul tarihi: 30.08.2023

Künye Bilgisi: Barut, S., Sabancı Baransel, E., Uçar, T., Çelik, O.T. (2023). Türkiye'de farklı etnik yapılarda çocukluk çağı travma düzeylerinin karşılaştırılması: Türk, Kürt, Zaza örneği. *Selçuk Sağlık Dergisi*, 4(2), 275 – 289.

%16.0'sının yakınından birinin öldürüldüğüne tanık olduğu, Kürt'lerin %27.5'inin isyanlara tanık olduğu, Kürt'lerin %9.5'inin savaş ortamında bulunduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Sonuç: Sonuç olarak çalışmada farklı etnik yapıya sahip bireylerin orantısız veya daha yüksek oranda olumsuz deneyimlere maruz kaldıkları belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı travmaları, etnik yapı, Kürt, Türk, Zaza.

Comparison of childhood trauma levels in different ethnic structures in Turkey: Turkish, Kurdish, Zaza sample

Abstract

Aim: Adverse childhood experiences and traumas are common. The determination of the rates of these negativities at the level of ethnicity is important in terms of health approaches. In this study, it was aimed to compare the negative childhood experiences and childhood trauma levels in different ethnic structures in Turkey.

Method: This cross-sectional study was collected using a web-based online questionnaire through men's and women's groups on Facebook. Individuals between the ages of 18-49, ethnically Turkish, Kurdish or Zaza, who could read Turkish were included in the study. Participants who were determined to have filled the questionnaire incompletely or carelessly were excluded from the study, and the study was completed with 815 participants. The data of the study were collected using the Descriptive Characteristics Determination Form and Childhood Traumas (CCT), which includes sociodemographic characteristics and some negative experiences in childhood.

Findings: It was determined that the physical, emotional and sexual abuse sub-dimension mean score of individuals with Kurdish ethnicity was higher than individuals with Turkish and Zaza ethnicity, and the difference between the groups was statistically significant ($p<0.05$). It was determined that there was no statistically significant difference between the physical and emotional neglect sub-dimension mean scores of the participants ($p>0.05$). 23.7% of Zazas witnessed domestic physical violence, 16.3% of Kurds were exposed to discrimination, 26.0% of Zazas witnessed physical violence outside the family, 21.7% of Kurds were witnesses/victims of theft. It was determined that 16.0% of the Zazas witnessed the murder of their relatives, 27.5% of the Kurds witnessed the riots, 9.5% of the Kurds were in the war environment, and the difference between the groups was statistically significant ($p<0.05$).

Results: As a result, it was determined in the study that individuals with different ethnicities were exposed to negative experiences disproportionately or at a higher rate.

Keywords: Childhood traumas, ethnic structure, Turkish, Kurd, Zaza.

1.GİRİŞ

Çocukluk çağı travmaları (ÇÇT), çocukluk çağında yaşanan olumsuz olaylar olarak tanımlanmaktadır. ÇÇT çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine, onuruna fiili veya potansiyel zararlarla sonuçlanan her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muameleyi içermektedir (WHO, 2022). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) dört çocuktan birinin fiziksel istismara maruz kaldığını, kadınların %20 oranında cinsel istismara maruz kaldığını, erkeklerde ise bu oranın %8 olduğunu bildirmiştir (Güven et al., 2018). Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) kapsamında yapılmış bir çalışmada 11-17 yaş arası 100 çocukta %59,1'inin duygusal istismara, %54'ünün fiziksel istismara, %28,6'sının şiddete, %24,8'inin ihmale ve %7,8'inin cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (Lynch et al., 2007). Türkiye'de ise, Adalet Bakanlığı 2012-2019 yılları arası 22,689 çocuğun istismara uğradığını bildirmiştir (İstatistikler, 2016). Türkiye'de 7540 çocukta yapılan bir çalışmada 11, 13, 16 yaş grubunda tüm yaşam boyu yaşanan psikolojik ve fiziksel olumsuz çocukluk çağı deneyim oranı %70,5; %58,3, ihmal sıklığı ise %42,6 olarak bildirilmiştir (Sofuoğlu et al., 2014).

Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri fizyolojiyi değiştiren, çocukluk çağı istismarı, ihmali ve hane içi işlev bozukluğuna maruz kalınmasını ifade etmektedir. Çocukluk döneminde travmaya maruz kalma ve olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin uzun dönemli sonuçları olduğu bilinmektedir (Çelik & Hocaoğlu, 2018; Yılmaz & Karaaziz, 2023). Çocukluk çağındaki olumsuz deneyimler ve travmatik olaylar, psikiyatrik bozukluklar, psiko-sosyal sorunlar, dikkat eksikliği, hiperaktif bozukluk, depresyon ve kaygı, kişilik bozuklukları, artan kronik hastalık riski, yeme bozuklukları ile ilişkilendirilmiştir (Akcan & Taşören, 2020; Aras et al., 2023; Demir & ÇAKIN, 2020; Faraji & Betül; Kafali et al., 2022; Lee et al., 2021; Lee & Chen, 2017; Toksöz, 2022). Ayrıca çocukluk döneminde ilişkilerin güvensiz yaşanması çocukların dünya algısını değiştirebilmekte (Uyar, 2019) ve bireyin beyin işlevi üzerinde etkileri olduğu bilinmektedir (Keçeli, 2015). Ebeveyn ve çocuklar arasında güvenli bağ kurması, çocuğun öfkelerini kontrol etmesini, duyguları ile baş etmesini sağlamaktadır.

Çocukluk çağı travmaları tarih boyunca her kültürde, farklı etnik yapılar ve sosyal sınıflarda, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde görülmektedir (Çelik & Hocaoğlu, 2018; Güven et al., 2018). Yapılan son çalışmalarda çocukluk çağı travmaları daha kapsamlı olarak ele alınmakta ve yaşanan farklı olumsuz deneyimlerin çocukta travmaya neden olduğu bildirilmektedir (Karatekin & Hill, 2019; Karatekin et al., 2022; Karatekin et al., in press).

Türkiye, yaşam tarzları, inanış biçimleri ve etnik yapılar açısından çeşitlidir. Türkiye'de Türk etniğinin belirleyici olduğu, Ermeni, Laz, Kürt, Arap, Zaza, Çerkez, Gürcü Arnavut, Boşnak, Bulgar, Sırp, Hırvat ve Müslüman olan olmayan diğer etnik yapılar varlığını sürdürmektedir. En fazla bulunan

etnik yapılar en başta Türk (63 Milyon) olmak üzere sırasıyla Kürt (15.5 Milyon), Zazalar (1.5 Milyon)' dır (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi). Kürt ve Zazaların yoğun olduğu bölgeler Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleridir (Murat, 2012). Ülkemizin Güneydoğusu hane bazında yoksulluğun en fazla olduğu, eğitim düzeyi düşük, kısıtlayıcı etnik yapıya sahip bölgedir. Literatürde etnik yapı ve sağlık arasındaki ilişki daha çok sağlık hizmetlerine erişime ulaşamama, yoksulluğa odaklanarak ele alınmış (Cooper, 2002; Kenway & Palmer, 2007), önemli sağlık sorunlarına neden olan olumsuz çocukluk deneyimlerinin etnik yapı ile ilişkisi ihmal edilmiştir.

Çocukluk çağında yaşanan olumsuzluklar halk sağlığı kapsamında ele alınarak, sorunların köküne inilmeli ve nüfus düzeyinde önlenmesi sağlanmalıdır (Karatekin et al., in press). Çünkü olumsuz çocukluk çağı deneyimleri farklı etnik ve kültürel yapılarda bazı eşitsizlikler (sosyo ekonomik eşitsizlik, cinsiyet, eğitim düzeyi, kısıtlayıcı etnik yapı, yaşam tarzı koşulları, ayrımcılığa maruz kalma vb) nedeniyle daha sık görülmektedir (Nedel & Bastos, 2020). Bu nedenle olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ve travmalarının neden olduğu sağlık sorunlarının önlenmesinde etnik yapının belirlenmesi önemli olabilir. Ayrıca sağlık eşitsizliklerini daha iyi anlamak için orantısız şekilde sıkıntıya maruz kalan bireylerin ve yapıların belirlenmesine öncelik verilmelidir. Ulusal literatürde bugüne kadar çocuklukta olumsuz deneyimlere maruziyet ile ilgili eşitsizlikler üzerine çalışma yapılmamış, uluslararası literatürde ise sınırlı sayıda çalışmaya yer verilmiştir (Lee ve Chen, 2017:40; Maguire-Jack vd., 2020:106). Karatekin ve arkadaşları olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin genişletilmesini ve etnik yapı nedeniyle maruz kalınan olumsuz deneyimlerin sorgulanmasını önermişlerdir (Karatekin & Hill, 2019). Bu bilgiler ışığında bu çalışmada Türkiye'deki farklı etnik yapıların (Türk, Kürt, Zaza) olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ve çocukluk çağı travma düzeylerinin karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Araştırma soruları:

1. Katılımcıların etnik yapılarına göre ÇÇTO ölçeği toplam ve alt boyut puan ortalamaları nedir?
2. Katılımcıların etnik yapılarının, bazı olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine etkisi nedir?

2. METODOLOJİ

2. 1. Araştırma Tasarımı ve Örneklemi

Kesitsel nitelikte olan bu çalışma Mayıs-Haziran 2023 tarihleri arasında yürütüldü. Veriler Facebook'ta yer alan kadın ve erkek grupları aracılığıyla web tabanlı bir çevrimiçi anket kullanılarak toplandı. Araştırmaya 18-49 yaş aralığında, etnik yapısı Türk, Kürt veya Zaza olan, Türkçe okuyabilen bireyler alındı. Katılımcılardan sorulara eksik yanıt verenler ve rastgele yanıt verdiği belirlenenler çalışmadan dışlandı. Araştırmanın anket soruları Google Formlar uygulaması kullanılarak oluşturuldu. Çocukluk çağı sıkıntılarının belirlenebilmesi, katılımcıların soruları bireysel

ve özgürce yanıtlayabilmeleri ve anket toplama yönteminin basitliği nedeniyle bu yöntem seçildi. Araştırmaya 963 gönüllü katıldı, anket formunu eksik veya dikkatsiz doldurduğu belirlenen 148 katılımcı çalışmadan dışlanarak 815 katılımcı ile çalışma tamamlandı. Örneklem seçilirken katılımcılar tesadüfi örnekleme yöntemi seçildi.

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından literatür taraması yapılarak hazırlanan Tanımlayıcı Özellikleri Belirleme Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği kullanılarak toplandı.

1.2. Veri Toplama Araçları

Tanımlayıcı Özellikleri Belirleme formu

Tanımlayıcı özellikleri belirleme formu iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölüm bazı sosyodemografik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu, gelir düzeyi) içeren 6 sorudan oluşturulmuştur. İkinci bölüm ise literatür taraması yapılarak çocukluk çağında yaşanan bazı olumsuz deneyimleri belirlemeye yönelik 10 sorudan oluşmakta olup, katılımcılardan soruları evet ya da hayır şeklinde yanıtlamaları istendi. Bu sorularda, aile içi fiziksel şiddete tanık olma, ayrılmış ebeveyne sahip olma, ayrımcılığa maruz kalma, aile dışı fiziksel şiddete tanık olma, hırsızlık tanığı/mağduru olma, yakınından birinin öldürülmüş olması, isyanlara tanık olma, savaş ortamında bulunma, yakınından birinin ciddi kaza geçirmesi, akran zorbalığına maruziyeti sorgulandı (Karatekin & Hill, 2019; Karatekin et al., 2022; Karatekin et al., in press).

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Bu ölçek 20 yaş öncesinde yaşanmış istismar ve ihmal yaşantılarını geriye dönük olarak değerlendirmek amacıyla Bernstein ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Bernstein et al., 2003). Ölçeğin ilk halinde 53 madde bulunurken şu an ki halinde 28 madde bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirliği Şar ve arkadaşları tarafından 2012'de yapılmıştır. Ölçek, çocukluk çağı fiziksel, cinsel ve duygusal istismarı ile duygusal ve fiziksel ihmali içeren 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin 3, 8, 14, 18, 25 numaralı maddeleri duygusal istismarı, 9, 11, 12, 15, 17 maddeleri fiziksel istismarı, 1, 4, 6, 2, 26 numaralı maddeleri fiziksel ihmali, 5, 7, 13, 19, 28 numaralı maddeleri duygusal ihmali ve 20, 21, 23, 24, 27 numaralı maddeleri cinsel istismarı, 10, 16, 22 numaralı maddelerle travmanın inkâr ölçümü değerlendirilmiştir. Travmanın inkâr ölçümü hariç, kalan 25 madde ile ölçeğin toplam puanı elde edilmektedir. Alt boyutların puan toplamı 5-25 arasında olurken, toplam puan 25- 125 arasında elde edilmektedir. Yüksek puanlar ihmal ve istismara daha fazla maruz kalma durumunu gösterir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı .93 bulunmuştur (Şar vd., 2012:1054). Bu çalışmada ise Cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Google Formlar aracılığıyla oluşturulan linkin, sosyal medya aracılığıyla paylaşılması ile toplandı. Google formlar aracılığıyla oluşturulan formda ilk olarak çalışmanın amacı hakkında bilgi verildi. Alınma kriterlerini sağlayan bireylerin anket sorularını yanıtlamaları istendi. Online veri toplamanın dezavantajlarını ortadan kaldırmak için, her 50-100 madde için bir dikkat kontrol maddesi önerilmektedir (Meade & Craig, 2012). Bu nedenle anket soruları oluşturulurken Instructed Response Item' kapsamında (Brühlmann et al., 2020) sorular arasına "Tüm soruları okudum, tüm soruları okuduğunuzu göstermek için lütfen bu soruyu boş bırakın" şeklinde bir soru eklendi ve bu soruya yanıt verenler çalışmadan dışlanarak 815 katılımcı ile çalışma tamamlandı.

2.4. İstatistiksel analiz

Verilerin analizi için SPSS 26.0 (SPSS, Chicago, Il, ABD) istatistik programı kullanıldı. Verilerin istatistiksel analizlerinde numerik verileri değerlendirmek amacıyla ortalama ve standart sapma, nominal verilerin (demografik) değerlendirmek için ise frekans ve yüzde değerler kullanıldı. Numerik verilerin değerlendirilmesinde ise ilk olarak değişkenlerin (normal dağılım) parametrik koşullunu sağlayıp sağlamadığı Kolmogrow-Smirnov testi ile araştırıldı. Parametrik test koşullarını sağlayan değişkenler için ikiden çok grubun karşılaştırmasında ise One-Way ANOVA Testi kullanıldı. Gruplar arası anlamlı farklılığı belirlemek için post hoc Tukey testi kullanıldı. Ölçeklerin güvenilirliği Cronbach's alfa güvenirlik katsayısı ile incelendi. Sonuçlar $p<.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

2.5. Etik

Araştırmaya başlanmadan önce XXX Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu'ndan etik onay alındı (Karar No: 2023/10). Tüm katılımcılara araştırma öncesi Google Forms aracılığıyla yazılı bilgi sunuldu.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer yerilmiştir.

3.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Katılımcıların etnik yapıya göre sosyo-demografik özelliklerinin karşılaştırılması Tablo I'de verildi. Buna göre Türk'lerin (n=351) yaş ortalaması 21.05, %87.2'si kadın, %93.4'ü bekar, %73.5'i lise ve altı mezunu, %87.7'si çalışmıyor, %79.2'sinin orta gelire sahip olduğu belirlendi. Kürt'lerin (n=295) yaş ortalaması 20.99, %87.5'i kadın, %93.6'sı bekar, %80.3'ü lise ve altı mezunu, %89.2'si çalışmıyor, %72.9'u orta gelire sahip olduğu belirlendi. Zaza'ların (n=169) yaş ortalaması 21.23,

%87.6'sı kadın, %92.3'ü bekar, %75.1'i lise ve altı mezunu, %82.2'si çalışmıyor, %72.2'si orta gelire sahip olduğu belirlendi. Katılımcıların gelir düzeyi hariç, sosyo-demografik özellikler yönünden benzer olduğu görüldü (Tablo 1; $p > 0.05$).

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Tanımlayıcı Özellikler	Etnik Yapı						Test	
	Türk (n=351)		Kürt(n=295)		Zaza(n=169)			
	n	%	n	%	n	%		
Yaş (yıl) (Ort±SS)	21.05±2.87		20.99±2.59		21.23±2.37		F=0.431 p=0.650	
Cinsiyet	Kadın	306	87.2	258	87.5	148	87.6	$\chi^2=0.020$ p=0.990
	Erkek	45	12.8	37	12.5	21	12.4	
Medeni durum	Evli	23	6.6	19	6.4	13	7.7	$\chi^2=0.318$ p=0.853
	Bekar	326	93.4	276	93.6	155	92.3	
Eğitim düzeyi	Lise ve altı	258	73.5	237	80.3	127	75.1	$\chi^2=4.305$ p=0.116
	Üniversite ve üstü	93	26.5	58	19.7	42	24.9	
Çalışma durumu	Çalışıyor	43	12.3	32	10.8	30	17.8	$\chi^2=4.783$ p=0.091
	Çalışmıyor	308	87.7	263	89.2	139	82.2	
Gelir düzeyi	Düşük	29	8.3	54	18.3	34	20.1	$\chi^2=20.842$ p<0.001
	Orta	278	79.2	215	72.9	122	72.2	
	Yüksek	44	12.5	26	8.8	13	7.7	

3.2. Katılımcıların Etnik Yapılarına Göre ÇÇTÖ Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 2. Katılımcıların Etnik Yapılarına Göre ÇÇTÖ Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

ÇÇTÖ	Türk ^a (n=351) Ort±SS	Kürt ^b (n=295) Ort±SS	Zaza ^c (n=169) Ort±SS	Test and p value	
Fiziksel istismar	5.29±1.02	5.74±1.93	5.61±1.71	F=7.257	p=0.001 a<b, a<c
Duygusal istismar	7.05±2.94	7.71±3.53	7.69±3.55	F=3.979	p=0.019 a<b, a<c
Cinsel istismar	5.37±1.52	5.77±2.42	5.65±1.96	F=3.413	p=0.033 a<b
Fiziksel ihmal	12.32±1.59	12.36±1.77	12.30±1.74	F=0.078	p=0.925
Duygusal ihmal	12.20±1.06	12.06±1.35	12.05±1.25	F=1.461	p=0.233
ÇÇTÖ Toplam	42.24±4.15	43.66±6.18	43.31±5.67	F=6.175	p=0.002 a<b, a<c

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, F: One-way ANOVA

Katılımcıların etnik yapılarına göre ÇÇTO toplam ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo II'de verildi. Buna göre Kürt ve Zaza etnik yapıya sahip bireylerin Türk etnik yapıya sahip bireylere göre fiziksel ve duygusal istismar puan ortalamasının daha yüksek olduğu belirlendi

(sırasıyla $p=0.001$, $p=0.019$). Ayrıca, Kürt etnik yapıya sahip bireylerde cinsel istismarın, Türk etnik yapıya sahip bireylerden daha yüksek olduğu görüldü (Tablo II; $p=0.033$). Katılımcıların fiziksel ve duygusal ihmal puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktu ($p>0.05$). Kürt, Zaza ve Türk etnik yapılarında, ÇÇTÖ toplam puanlarının sırasıyla 43.66, 43.31 ve 42.24 olduğu ve Kürt ve Zaza etnik yapıya sahip bireylerin Türk etnik yapıya sahip bireylere göre daha ihmal ve istismar yaşantısı olduğu belirlendi (Tablo 2; $p=0.002$).

3.3. Katılımcıların etnik yapılarına göre olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine maruziyetlerinin karşılaştırılması

Tablo 3. Katılımcıların Etnik Yapılarına Göre Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerine Maruziyetlerinin Karşılaştırılması

Deneyimler	Türk (n=351)		Kürt(n=295)		Zaza(n=169)		Test	
	n	%	n	%	n	%		
Aile içi fiziksel şiddete tanık olma	Yes	39	11.1	61	20.7	40	23.7	$x^2=16.625$
	No	312	88.9	234	79.3	129	76.3	$p<0.001$
Ayrılmış ebeveyne sahip olma	Yes	18	5.1	12	4.1	5	3.0	$x^2=1.364$
	No	333	94.9	283	95.9	164	97.0	$p=0.506$
Ayrımcılığa maruz kalma	Yes	20	5.7	48	16.3	17	10.1	$x^2=19.213$
	No	331	94.3	247	83.7	152	89.9	$p<0.001$
Aile dışı fiziksel şiddete tanık olma	Yes	52	14.8	61	20.7	44	26.0	$x^2=9.829$
	No	299	85.2	234	79.3	125	74.0	$p=0.007$
Hırsızlık tanığı/mağduru olma	Yes	63	17.9	64	21.7	20	11.8	$x^2=7.070$
	No	288	82.1	231	78.3	149	88.2	$p=0.029$
Yakınından birinin öldürülmüş olması	Yes	25	7.1	42	14.2	27	16.0	$x^2=12.076$
	No	326	92.9	253	85.8	142	84.0	$p=0.002$
İsyanlara tanık olma	Yes	48	13.7	81	27.5	27	16.0	$x^2=21.052$
	No	303	86.3	214	72.5	142	84.0	$p<0.001$
Savaş ortamında bulunma	Yes	10	2.8	28	9.5	6	3.6	$x^2=15.274$
	No	341	97.2	267	90.5	163	96.4	$p<0.001$
Yakınından birinin ciddi kaza geçirmesi	Yes	86	24.5	90	30.5	46	27.2	$x^2=2.918$
	No	265	75.5	205	69.5	123	72.8	$p=0.232$
Akran zorbalığına maruziyet	Yes	64	36,2	77	43,5	36	20,3	$x^2=5,858$
	No	287	45,0	218	34,2	133	20,8	$p=0.053$

x^2 : Ki-kare test

Tablo 3’de katılımcıların etnik yapılarına göre olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine maruziyetlerinin karşılaştırılması verildi. Buna göre Zaza’ların %23.7’sinin, Kürt’lerin %20.7’sinin, Türk’lerin %11.1’inin aile içi fiziksel şiddete tanık olduğu; Kürt’lerin %16.3’ünün, Zaza’ların %10.1’inin, Türk’lerin %5.7’sinin ayrımcılığa maruz kaldığı; Zaza’ların %26.0’sının, Kürt’lerin %20.7’sinin, Türk’lerin 14.8’inin aile dışı fiziksel şiddete tanık olduğu; Kürt’lerin %21.7’sinin, Zaza’ların %11.8’inin, Türk’lerin %17.9’unun hırsızlık tanığı/mağduru olduğu; Zaza’ların %16.0’sının, Kürt’lerin %14.2’sinin, Türk’lerin 7.1’inin yakınından birinin öldürüldüğüne tanık olduğu; Kürt’lerin %27.5’inin, Zaza’ların %16,0’sının, Türk’lerin %13,7’sinin isyanlara tanık olduğu, Kürt’lerin

%9.5'inin, Zaza'ların %3,6'sının, Türk'lerin %2,8'inin savaş ortamında bulunduğu belirlendi (Tablo 3; $p<0.05$).

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada Türkiyede yaşayan Türk, Kürt ve Zaza etnik yapıya sahip bireylerin çocukluk çağı travma düzeyleri ve olumsuz çocukluk çağı deneyimleri karşılaştırılmıştır. Çalışma sonuçları, bazı olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin ve çocukluk çağı travma düzeylerinin Türk, Kürt ve Zaza örneğinde farklılık gösterebileceğini ortaya koymuştur. Buna göre, ÇÇT'larından fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın Kürt etnik yapıya sahip bireylerde daha fazla olduğu, Türk etnik yapısına sahip olan bireylerde ise en düşük olduğu belirlendi. Uluslararası literatürde yapılan çalışmalarda da, bazı etnik yapıların çocukluk döneminde daha fazla olumsuz deneyime maruz kaldığı belirlenmiştir. Amerika'daki ırksal ve etnik farklılıklar ile olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin karşılaştırıldığı bazı çalışmalarda Hispanik olmayan Beyazların, Hispanik olmayan Siyahlar ve Hispaniklere göre daha fazla olumsuz çocukluk çağı deneyimi bildirdiği belirlenmiştir (Maguire-Jack et al., 2020; Merrick et al., 2018; Strompolis et al., 2019). Benzer olarak, Mersky ve arkadaşları Amerika'da yaptıkları çalışmada beyaz ırkta fiziksel, cinsel, duygusal istismarın daha fazla görüldüğünü bildirmiştir (Mersky et al., 2021). Bu sonuçlar çalışmamızla benzer olarak etnik yapının olumsuz yaşantılara maruziyeti etkilediği sonucunu desteklemektedir. Çalışmamızda ki bu sonuç çalışmamıza dahil edilen etnik yapıların, gelir düzeyi farklılıkları, yaşam tarzı koşulları, kültürel özellikleri, toplumsal cinsiyete bakış açısından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Ek olarak, bu çalışmada etnik yapılar arasında aile içi fiziksel şiddete tanık olma (en fazla Zaza'larda), ayrımcılığa maruz kalma (en fazla Kürt'lerde), aile dışı fiziksel şiddete tanık olma (en fazla Zaza'larda), hırsızlık tanığı/mağduru olma (en fazla Kürt'lerde), yakınından birinin öldürülmüş olması (en fazla Zaza'larda), isyanlara tanık olma (en fazla Kürt'lerde), savaş ortamında bulunma (en fazla Kürt'lerde) gibi olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin etnik yapılar arasında farklı oranlarda yaşandığı belirlendi. Çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin ırksal/etnik farklılıklara göre değişebileceği literatürde de bildirilmiştir (Maguire-Jack et al., 2020). Maguire-Jack ve arkadaşları yaptıkları çalışmada olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının etnik yapılarda farklı oranlarda yaşandığını belirlemiştir (Maguire-Jack et al., 2020). Benzer olarak Mersky ve arkadaşları yaptıkları çalışmada beyaz ırkta boşanma/ayrılık oranının fazla olduğunu, Amerikan Kızılderililerinin alkol veya uyuşturucu sorunlarına, aile içi şiddete ve hapsedilmeye maruz kalma olasılığı beyazlardan daha yüksek olduğu, Hispaniklerin tüm ırksal/etnik yapılar arasında en düşük olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine sahip olduğu bildirilmiştir (Mersky et al., 2021). Çalışma sonuçlarımız farklı olumsuz çocukluk deneyimlerinin farklı etnik yapılarda farklı oranlarda görüldüğünü desteklemektedir.

Çalışmamızda Türk, Kürt, Zaza etnik yapılarında, hem çocukluk çağı travma düzeylerinin hem de olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin farklı olmasının nedenini literatür yokluğu nedeniyle yorumlamak zor olsa da bazı olasılıkların bu sonuçlara neden olabileceği düşünülmektedir. Birincil olarak çalışmada etnik yapıların gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık olması, Kürt ve Zaza etnik yapıya sahip bireylerin daha düşük gelir düzeyine sahip olmaları bu durumu açıklayabilir. Çünkü düşük gelir düzeyi ile olumsuz çocukluk deneyimlerine maruziyet arasında ilişki olduğu bilinmektedir (Liming, 2019). Yapılan bir çalışmada sosyo-ekonomik faktörlerin sabit tutulması durumunda çocuk istismarı ve ihmalindeki etnik farklılıkların büyük oranda ortadan kalkabileceği belirtilmiştir (Putnam-Hornstein et al., 2013) Ancak çalışmada diğer sosyodemografik özellikler açısından gruplar arasında fark olmadığının da göz önünde bulundurulması faydalı olabilir.

Çalışmamızda fiziksel ve duygusal ihmal ile akran zorbalığı açısından etnik yapılar arasında anlamlı fark yoktu. Bireylerin olumsuzluk algıları ve olumsuzluğu deneyimlemeleri etnik yapılarında farklılık gösterebilir (Doğan & YAVUZ, 2020). Çalışmada somut verileri içeren fiziksel, duygusal ve cinsel istismar dışında ki, duyguların ifadesini içeren fiziksel, duygusal ihmal ve akran zorbalığı açısından gruplar arasında fark olmaması bundan kaynaklanmış olabilir. Çünkü duyguların ifadesi öznel yorumlamaya dayalıdır (Gencer, 2018).

5. SONUÇ

Çalışmada fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın Kürt etnik yapıya sahip bireylerde daha fazla görüldüğü ve bazı olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin (aile içi fiziksel şiddete tanık olma, ayrımcılığa maruz kalma, aile dışı fiziksel şiddete tanık olma, hırsızlık tanığı/mağduru olma, yakınından birinin öldürülmüş olması, isyanlara tanık olma, savaş ortamında bulunma) Kürt ve Zazalarda daha fazla görüldüğü belirlendi. Toplumsal sağlığı güçlendirmek ve tarama ve müdahale programları geliştirmek için, orantısız veya yüksek oranda sıkıntıya maruz kalan bireylerin belirlenmesine öncelik verilerek, olumsuz deneyimlerindeki eşitsizlikleri anlamak, veri sağlayabilir. Bireylerin etnik yapısı, din ve kültür yapıları göz önünde bulundurularak nüfus düzeyinde değişiklikler yapılarak çocukların yaşamı boyunca maruz kaldıkları olumsuzluklar azaltılabilir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sonuçları sınırlılıkları ile birlikte yorumlanmalıdır. Çalışma örneklemini basit rastgele yöntemle seçilmiştir, bu nedenle bu çalışma tüm Türk, Kürt ve Zaza etnik yapıya sahip bireylere genellenemez. Çalışma verileri retrospektif olarak ve kişisel bildirim dayalı olarak toplandığından sonuçlar yanlılığa tabidir. Çünkü yanıtlar bireylerin sosyal olarak arzu edilen yanıtlar verilmesinden etkilenebilir. Ayrıca verilerin sosyal medya kullanabilen bireylerden toplanması, sosyal medya

kullanamayanların çalışmaya alınmaması, çalışmanın önemli farklılıkları tespit etme gücü zayıflamış olabilir. Bununla birlikte, örneklemin ırk/etnik yapıya göre karşılaştırılmasına izin verecek kadar büyüktü ve Türkiye’de olumsuz çocukluk çağı deneyimleri ve ÇÇT’ larını etnik yapıya göre karşılaştıran ilk çalışmaydı. Ayrıca grup içi farklılıklar sonucu etkilemiş olabilir. Çalışma verilerinin çevrimiçi toplanması dikkat eksikliği veya rastgele yanıt verme gibi sorunlara neden olsa da alınan önlemlerle, eksik ve yanlış yanıt veren bireyler çalışmadan dışlanarak bu risk düşürülmüştür.

Destekleyen Kuruluş

“Çalışmayı maddi olarak destekleyen kişi/kuruluş yoktur”.

Çıkar Çatışması

“Yazarların herhangi bir çikara dayalı çatışması yoktur”.

KAYNAKÇA

- Akcan, G., & Taşören, A. B. (2020). Genç yetişkinlerde çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, öz-şefkat ve duygu düzenleme becerileri depresyon belirtilerini yordar mı? *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 37(2), 59-80.
- Aras, N. Y., Topkaya, N., & Şahin, E. (2023). Yetişkin Bireylerde Cinsiyet, Çocukluk Çağı Travmaları, Yaşamda Anlam, Öz-Şefkat ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İçtimaiyat*, 7(1), 1-1.
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., Stokes, J., Handelsman, L., Medrano, M., & Desmond, D. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child abuse & neglect*, 27(2), 169-190.
- Brühlmann, F., Petralito, S., Aeschbach, L. F., & Opwis, K. (2020). The quality of data collected online: An investigation of careless responding in a crowdsourced sample. *Methods in Psychology*, 2, 100022.
- Çelik, F. G. H., & Hocaoglu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(4), 695-711.
- Cooper, H. (2002). Investigating socio-economic explanations for gender and ethnic inequalities in health. *Social science & medicine*, 54(5), 693-706.
- Demir, P., & ÇAKIN, N. (2020). Kendine zarar verme davranışı ve çocukluk dönemi örselenme yaşantıları: Bir gözden geçirme. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(10), 129-155.
- Doğan, T., & YAVUZ, K. (2020). Yetişkinlerde psikolojik sağlamlık, olumlu çocukluk deneyimleri ve algılanan mutluluk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 312-330.
- Faraji, H., & Betül, İ. BORDERLINE KİŞİLİK BOZUKLUĞUNDA EMPATİ. *Erciyes Akademi*, 36(3), 1294-1313.

- Gencer, N. (2018). ÖZNEL İYİ OLUŞ: GENEL BİR BAKIŞ. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3)*, 2621-2638.
- Güven, Ş. T., Dalgiç, A. İ., & Erkol, Z. (2018). Emotional and psychosocial problems encountered by children who have been sexually abused. *Journal of psychosocial nursing and mental health services, 56(2)*, 37-43.
- İstatistikler, A. (2016). Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. In: Ankara.
- Kafali, H. Y., Işık, A., Ocakoglu, B. K., Kardas, B., Kardas, Ö., Müjdecioglu, G., Demir, S. A., Karakaya, S. E. K., Çapan, Y. B., & Üneri, Ö. Ş. (2022). Depresif kız ergenlerde intihar davranışının şiddeti, algılanan cinsiyet eşitliği ve çocukluk çağı travmalarının ilişkisi: Türkiye'nin bölgelerine göre farklılıklar. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 25(1)*.
- Karatekin, C., & Hill, M. (2019). Expanding the original definition of adverse childhood experiences (ACEs). *Journal of child & adolescent trauma, 12*, 289-306.
- Karatekin, C., Mason, S. M., Riegelman, A., Bakker, C., Hunt, S., Gresham, B., Corcoran, F., & Barnes, A. (2022). Adverse childhood experiences: A scoping review of measures and methods. *Children and youth services review, 106*425.
- Karatekin, C., Mason, S. M., Riegelman, A., Bakker, C., Hunt, S., Gresham, B., & Corcoran, F. B., Andrew. (in press). Adverse childhood experiences: An overview of definitions, measures, and methods. In M. J. L. Sharon G. Portwood, & Michael J. Roberts (Ed.), *Handbook of Adverse Childhood Experiences (ACEs): A framework for collaborative health promotion*.
- Keçeli, N. M. (2015). *Şiddete maruz kalmış bireylerde travmatik stres, bağlanma stilleri ve somatizasyon arasındaki ilişki* Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü].
- Kenway, P., & Palmer, G. (2007). Poverty among ethnic groups. *New Policy Institute and Joseph Rowntree Foundation*.
- Lee, H., Slack, K. S., Berger, L. M., Mather, R. S., & Murray, R. K. (2021). Childhood poverty, adverse childhood experiences, and adult health outcomes. *Health & Social Work, 46(3)*, 159-170.
- Lee, R. D., & Chen, J. (2017). Adverse childhood experiences, mental health, and excessive alcohol use: Examination of race/ethnicity and sex differences. *Child abuse & neglect, 69*, 40-48.
- Liming, K. W. (2019). Examining the differing effects of economic hardship and poor maternal wellbeing on cumulative exposure to adverse childhood experiences. *Journal of child & adolescent trauma, 12(3)*, 307-321.
- Lynch, M., Saralidze, L., Gogvadze, N., & Zolotor, A. (2007). National study on violence against children in Georgia. In: Tbilisi: Unicef Georgia.
- Maguire-Jack, K., Lanier, P., & Lombardi, B. (2020). Investigating racial differences in clusters of adverse childhood experiences. *American Journal of Orthopsychiatry, 90(1)*, 106.
- Meade, A. W., & Craig, S. B. (2012). Identifying careless responses in survey data. *Psychological methods, 17(3)*, 437.

- Merrick, M. T., Ford, D. C., Ports, K. A., & Guinn, A. S. (2018). Prevalence of adverse childhood experiences from the 2011-2014 behavioral risk factor surveillance system in 23 states. *JAMA pediatrics, 172*(11), 1038-1044.
- Mersky, J. P., Choi, C., Lee, C. P., & Janczewski, C. E. (2021). Disparities in adverse childhood experiences by race/ethnicity, gender, and economic status: Intersectional analysis of a nationally representative sample. *Child abuse & neglect, 117*, 105066.
- Murat, A. (2012). Türkiye’de diller ve etnik gruplar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 1*(1), 293-297.
- Nedel, F. B., & Bastos, J. L. (2020). Whither social determinants of health? *Revista de Saúde Pública, 54*.
- Putnam-Hornstein, E., Needell, B., King, B., & Johnson-Motoyama, M. (2013). Racial and ethnic disparities: A population-based examination of risk factors for involvement with child protective services. *Child abuse & neglect, 37*(1), 33-46.
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F., Halicioğlu, O., & Akşit, S. (2014). Türkiye’nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi, 49*(1), 47-56.
- Strompolis, M., Tucker, W., Crouch, E., & Radcliff, E. (2019). The intersectionality of adverse childhood experiences, race/ethnicity, and income: Implications for policy. *Journal of Prevention & Intervention in the Community, 47*(4), 310-324.
- Toksöz, B. (2022). *Yetişkin Bireylerde Saldırganlık Düzeylerinin Yordayıcıları Olarak Çocukluk Çağı Travmaları, Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi* Marmara Üniversitesi (Turkey)].
- Uyar, M. (2019). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini yordamada bağlanma tarzları ve bilişsel duygu düzenlemenin rolünün incelenmesi* Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- WHO. (2022). *Child maltreatment*. Retrieved 15 May 2023 from
- Yılmaz, Ş. N., & Karaaziz, M. (2023). Şiddet ve Saldırgan Davranışta Çocukluk Çağı Travmalarının Rolü. *MEYAD Akademi, 4*(1), 80-94.